

ZENHARJOITUS
HELSINKI ZEN CENTERISSÄ

Uskontotieteen Pro gradu –tutkielma
Teologinen tiedekunta
Sirkku Tikka
Tammikuu 2004

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Uskontotiede	
Tekijä – Författare Sirkku Tikka			
Työn nimi – Arbetets titel Zenharjoitus Helsinki Zen Centerissä			
Oppiaine – Läroämne Uskontotiede			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu		Aika – Datum tammikuu 2004	
		Sivumäärä – Sidoantal 114+4	
Pro gradu tutkielmani tarkoitus on selvittää millaista on vuonna 1997 perustetun Helsinki Zen Center ry:n zenharjoitus (zazen). Termien zazen ja zen voi katsoa jo itsessään kertovan mistä asiassa on kysymys zazenin tarkoittaessa istumameditaatiota ja zenin ollessa lyhenne sanasta <i>zenna</i> (k. <i>ch'an, ch'anna</i>), joka on käänös sanskritin sanasta <i>dhyāna</i>, jolla tarkoitetaan mielen keskittämistä ja syventymistä yhteen asiaan kerrallaan. Tutkimusongelmaa silmällä pitäen käydään teoriaosuudessa (luvut D. ja E.) lävitse niin zenharjoitusta käsittelevää tutkimusta kuin nykypäivän opettajien sekä sellaisten edesmenneiden ja suurta arvostusta nauttivien zenmestareiden kuten Huinengin (638-713), Hakuinin (1685-1768) ja Dōgenin (1200-1235) asiaan liittyviä ajatuksia. HZC kertoo kotisivuillaan noudattavansa Harada Rōshin perustamaa perimyslinjaa (Harada-Yasutani zenkoulu eli Sanbōkyōdan), jonka amerikkalainen Rōshi Philip Kapleau, joka harjoitti zeniä 13 vuoden ajan sekä Daiun Sōgaku Haradan (1870 -1961) että Hakuun Ryōko Yasutanin (1885 – 1973; toinen perustaja) johdolla Japanissa, on tuonut länteen. Vaikka Kapleau on myöhemmin irtisanoutunut kyseisestä koulukunnasta, on hänen valtuuttamiensa opettajien (yksi näistä on Stockholm Zen Centerin johtaja Sensei Sante Poromaa, joka on myös HZC:n opettaja) zen suurelta osin Harada-Yasutani koulukunnan opetuksen mukaista. Näin ollen teoriaosuudessa tutustutaan lähemmin Harada-Yasutani zenkouluun. Poikkeuksellista koulukunnan opetuksessa on, että siinä yhdistetään perinteisesti vain sōtō-zenin piirissä käytettyä harjoitusmenetelmää, shikantazaa (vain istuminen), ja rinzai-zenistä tuttua kōan-harjoitusta. Näin tehdään myös Helsinki Zen Centerissä. Harada-Yasutani koulukunta ei tunnusta muiden tämän hetken Japanin zenkoulujen auktoriteettiä. Tutkimuksen kenttäaineisto koostuu seitsemästä haastattelusta. Kuusi haastateltavaa harjoittaa zeniä HZC:ssä ja seitsemäs haastateltava, joka harjoittaa tällä hetkellä toista meditaatiota, on osallistunut aikanaan Stockholm Zen Centerin sesshineille ja asunut vuoden Obamassa Japanissa Bukkoku-ji luostarissa, joka kuuluu Harada-Yasutani zenkouluun. Haastattelumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua. Työn teoreettinen lähestymistapa pohjautuu gadamerilaisen hermeneutiikan ajatuksille ymmärtämisestä ja sen edellytyksistä. Tutkimustulokset kertovat joitakin yllättäviä asioita zenharjoituksessa. Länsimaissa kenshō-kokemusta tai vastaavaa (mystinen kokemus?) on totuttu pitämään hyvin erikoisena ja ihmeellisenä asiana. Haastateltavista se on sitä vastoin aivan tavallinen asia. Zenharjoitus ei myöskään nimestään, zazenistä, huolimatta rajoitu istumiseen, eikä sen välttämättä tärkein elementti ole keskittyminen, vaan se, että ylipäänsä viitsii harjoittaa.			
Avainsanat – Nyckelord Helsinki Zen Center, zenharjoitus (zazen), kenshō, Harada-Yasutani zenkoulu			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Teologisen tiedekunnan kirjasto, Topelia-kirjasto			
Muita tietoja			

SISÄLLYS

A. JOHDANTO

1. Tutkimusaiheena zenharjoitus (zazen)	1
2. Zenbuddhalaisuuden saapuminen länsimaihin	3
3. Aikaisempi tutkimus	5
4. Tutkimustehtävä ja sen merkitys	7

B. TUTKIELMAN AINEISTO JA TEOREETTINEN LÄHESTYMISTAPA

5. Kenttäaineisto	9
5.1 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu	9
5.2 Haastattelu vuorovaikutustilanteena	11
6. Kirjallinen lähdeaineisto	13
7. Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisten kysymysten nivoutuminen yhteen	14
8. Aineiston analyysi	15
9. Teoreettinen lähestymistapa	
9.1 Gadamerilainen hermeneutiikka	16
9.2 Teoreettisena lähestymistapana gadamerilainen hermeneutiikka	20

C. HELSINKI ZEN CENTERIN PERIMYSLINJA

10. Harada-Yasutani zenkoulu (Sanbōkyōdan eli Kolmen jalokiven/Aarteen yhdistys)	
10.1 Harada-Yasutani zenkoulun perustaja Hakuun Ryōko	23
Yasutani (1885 - 1973)	
10.2 Harada-Yasutani zenkoulun erityispiirteet	23
10.3 Helsinki Zen Center ry ja sen suhde Harada-Yasutani zenkouluun	26

D. ZENIN JA ZAZENIN MÄÄRITTELYÄ

11. Buddha, Dharma ja Anātman	29
12. Zen	
12.1 Zen mahāyānabuddhalaisuuden osana	30
12.2 Kirjoitusten ulkopuolella	31
12.3 Zenin erilaisia määrittelytapoja	33

12.4 Zenin jakaminen viiteen eri tyyppiin	35
13. Zazen	
13.1 Meditaatiosta ja sen vaikutuksista	35
13.2 Mitä on zazen?	37
13.3 Zazenin edellytykset ja päämäärät	39
E. ZENMESTAREIDEN KÄSITYKSIÄ ZAZENISTÄ JA VALAISTUMISESTA	
14. Huinengin (638 - 713) suutra	41
15. Japanilaiset zenmestarit	
15.1 Dōgen (1200 - 1235)	43
15.2 Hakuin (1685 - 1768)	46
F. ZENHARJOITUS HELSINKI ZEN CENTERISSÄ	
16. Haastateltavat ja zazenin aloittamissyöt	
16.1 Yleistä haastateltavista	49
16.2 Ohjaajana toimiva Matti	49
16.3 Ohjaajana toimiva Marko	50
16.4 Lukiossa zenistä kiinnostunut Janne	52
16.5 Muutaman vuoden harjoittanut Jani	53
16.6 Bukkoku-ji luostarissa asunut Teemu	53
16.7 Naispuoliset harjoittajat Marja ja Katja	55
16.8 Yhteenveto harjoitukseen johtaneista syistä	56
17. Zenbuddhalaisuus ja buddhalaisuus	
17.1 Oletko zenbuddhalainen?	57
17.2 Mielikuva buddhalaisuudesta ennen harjoittamista	59
17.3 Kärsimyksen ongelma ja minättömyys?	60
18. Zenharjoitus	
18.1 Harjoitustaulukko ja yleistä harjoituksesta	63
18.2 Aloitusharjoitus - hengityksen laskeminen	67
18.3 Paradoksaalinen kōan-harjoitus	69
18.4 Shikantaza - vain istuminen	74
18.5 Harjoituksen vaikeudet	75
18.6 Harjoitusmotivaatio ja zenin suhde päämääräajatteluun?	75

18.7 Harjoituksen vaikutuksista	79
19. Zenin määrittelyä	
19.1 Zen	82
19.2 Onko zen uskonto ja mikä uskon merkitys on siinä?	84
19.3 Lukemisen merkitys?	87
20. Zenharjoitukseen kiinteästi liittyviä tekijöitä	
20.1 Rituaalit	88
20.2 Opettaja	90
20.3 Sesshin	93
20.4 Kenshō (luovuus)-kokemus	96
21. Harjoittaminen Suomessa	100

G. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

22. Tutkimuksen tarkoituksesta ja teoreettisen lähestymistavan sopivuudesta	102
23. Tutkimustuloksia	
23.1 Harada-Yasutani zenkoulun opetuksiin pohjaava HZC:n zenharjoitus	103
23.2 Tutkimusongelmaan liittyvät alakysymykset	105
24. Lopuksi	107
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	109

LIITTEET

LYHENTEET

HZC	Helsinki Zen Center ry
RZC	Rochester Zen Center
SZC	Stockholm Zen Center
j.	japaniksi
k.	kiinaksi
s.	sanskritiksi

TAULUKOT JA KAAVIOT

Taulukko 1. Helsinki Zen Centerin zenharjoitukset.

Taulukko 2. Zenharjoitusta oikein ymmärtämään pyrkivän tutkimuksen edellytyksistä.

Taulukko 3. Japanin zenkoulukunnat.

Taulukko 4. Harjoitusmuodot, harjoituksen aloitusvuosi, meditaatiotaustaa ja viikoittainen aikataulu.

Taulukko 5. Haastateltavien ajatuksia kōan-harjoituksesta.

Taulukko 6. Zenharjoituksen vaikutuksista.

Taulukko 7. Mitä on zen?

Taulukko 8. Onko zen uskonto?

Taulukko 9. Ajatuksia zeniin liittyvistä rituaaleista.

Taulukko 10. Haastateltavien ajatuksia sesshinistä.

Taulukko 11. Haastateltavien ajatuksia kenshōsta.

Taulukko 12. Sopiiko zen suomalaiseen (länsimaiseen) yhteiskuntaan ja ovatko harjoittajat kokeneet vihamielistä suhtautumista harjoituksen suhteen?

Kaavio 1. Teema-alueet tutkimuskokonaisuudessa.

Kaavio 2. Mikä aiheuttaa kärsimystä (ahdistusta)?

Kaavio 3. Mihin zenissä tarvitaan uskoa/luottamusta?